

DOI: [10.32702/2307-2105-2019.4.31](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.4.31)

УДК 338.5::330.1

*Р. В. Яковенко,
к. е. н., доцент, доцент кафедри економічної теорії,
маркетингу та економічної кібернетики,
Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький
ORCID: 0000-0002-8103-8590*

НЕГАТИВНІ НАСЛІДКИ ІСНУЮЧИХ ТЕНДЕНЦІЙ ЦІНОУТВОРЕННЯ У СФЕРІ КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ: ТЕОРЕТИКО-ЕКОНОМІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ

*R. V. Yakovenko
PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Economics, Marketing and Economic Cybernetics,
Central Ukrainian National Technical University, Kropyvnytskyi*

NEGATIVE CONSEQUENCES OF EXISTING PRICING TENDENCIES IN THE SPHERE OF UTILITIES: THEORETICAL AND ECONOMIC SUBSTANTIATION

У статті вирішується важлива економічна загальнотеоретична та прикладна проблема: теоретико-економічне обґрунтування негативних існуючих тенденцій ціноутворення у сфері комунальних послуг.

Визначено загальну економічну тенденцію: постійне підвищення цін на послуги підприємств житлово-комунального господарства та відсутність будь-якої обґрунтованості такої тенденції. Наведено наслідки тарифної політики.

Проаналізовано зміну структури споживання населення, згідно якої витрати на житлово-комунальні послуги займають перше місце за витратами, особливо в опалювальний період для осіб, що мають централізоване опалення.

Синтезовано системні зловживання представниками монополій, що здійснюють надання житлово-комунальних послуг у розрізі надання хибної інформації щодо структури витрат виробництва та їх системного завищення, перекладання відповідальності за підвищення цін на міжнародні кредитні організації.

Визначено нову закономірність економічного розвитку в Україні – принципово новий тип економічних циклів – гіперкороткі „сезонні комунальні” цикли, які визначаються інтенсивністю використання різних житлово-комунальних послуг, в першу чергу енергоресурсів, що використовуються для опалення.

The article deals with the important economic theoretical and applied problem: theoretical and economic substantiation of negative existing tendencies of pricing in the field of utilities, in particular, through economic laws and categories.

The general economic trend that has taken place during the last 5 years has been determined: constant increase of prices for services of enterprises of housing and communal services and absence of any justification of such tendency. The consequences of such a tariff policy, which are,

at first, in the decline in the level of solvency of the population, reducing the volume of aggregate demand, a multiple excess of the total amount of communal services over the level of income of the population.

The changes in the structure of population consumption are analyzed, according to which expenditures for housing and utilities occupy the first place in terms of costs, especially in the heating period for people with centralized heating. Nutrition and the purchase of clothing in the majority of the population in modern conditions is the final principle.

Systemic abuses are being synthesized by representatives of monopolies providing housing and communal services in the context of providing false information about the structure of production costs and their systemic overstatement, shifting responsibility for raising prices for international credit organizations. This leads to the receipt of super-profits both in the official and informal dimensions, redistribution of income in favor of the oligarchic population and the impoverishment of the absolute majority of citizens, exchange rate fluctuations, and the withdrawal of foreign exchange resources from the country, demographic complications, falling domestic business activity, increasing budget deficits and public debt accumulation.

The new regularity of economic development in Ukraine is defined – a fundamentally new type of economic cycles – hyper-short "seasonal communal" cycles, which are determined by the intensity of utilization of various housing and communal services, primarily the energy used for heating.

Ключові слова: *ціна, витрати, комунальні послуги, монополія, природна монополія, економічний цикл.*

Key words: *price, expenses, utilities, monopoly, natural monopoly, business-cycle.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими практичними завданнями.

Стійке, постійне підвищення цін на послуги підприємств житлово-комунального господарства можна вважати єдиним наслідком державної макроекономічної політики, яку провадить держава та її органи влади протягом останніх п'яти років.

Відсутність будь-якої обґрунтованості постійного підвищення комунальних тарифів (цін на комунальні послуги), перевищення загальної суми комунальних послуг над рівнем платоспроможності населення у разі, маніпулювання та зловживання інформацією щодо діяльності виробників комунальних послуг, обрїй геометричної пропорції зростання бідності та заборгованості населення внаслідок таких процесів обумовлюють актуальність та значення обраної проблеми. Практичним завданням у даній царині є підвищення рівня життя населення через скорочення витрат населення на комунальні послуги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У дослідження обраної проблематики зробили вагомий внесок такі вчені, як: Мельник І.Г., Полуянов В.П., Запатріна І.В., Лебеда Т.Б., Гура Н.О., Бражнікова Л., Апостолюк О., Яковенко Р.В.

Не вирішені раніше питання, що є частиною загальної проблеми. Незважаючи на велику кількість публікацій та суттєве практичне значення обраного напрямку дослідження, до цього моменту був відсутній теоретико-економічний аналіз процесів і тенденцій у сфері виробництва, розподілу та споживання продукції житлово-комунального господарства, зокрема через призму економічних законів і категорій.

Метою статті є підведення теоретичного ґрунту під негативні процеси ціноутворення в сфері ЖКГ, що полягають у постійному зловживанні економічною владою, та визначення конкретних чинників, спроможних поліпшити ситуацію у цій проблемній сфері.

Виклад основного матеріалу. Ціни на комунальні послуги здійснюють безпосередній вплив на розвиток економіки України: чим більше відбувається зростання цін на енергоносії та на інші комунальні послуги – тим менше грошей залишається в населення для придбання товарів першої необхідності, не говорячи вже про коштовні речі. Так, чергове підвищення цін на комунальні послуги спотворює бюджетну лінію споживача, формуючи хибні пріоритети споживання за недоступними цінами. У 2005 році І.Г. Мельник писала так: „після вартості продуктів харчування житлово-комунальні послуги займають друге місце в структурі витрат більшості громадян України” [1, с. 1]. Сьогодні витрати на комунальні послуги для більшості громадян України займають перше місце за витратами, особливо в опалювальний період для осіб, що мають централізоване опалення. Харчування та придбання одягу в більшості населення у сучасних умовах відбувається за остаточним принципом.

Нагадаємо, що за останні роки тарифи в середньому зросли на 745%, ціни на газ зросли на 1080%, на опалення – на 1220% з 1 січня 2014 року. Заборгованість по тарифам з 2013 року збільшилась в 5,2 рази і складає 2,3 млрд. дол. США. Зазначимо, що такого підвищення цін на стратегічно важливі товари ніколи не

відчувала жодна країна в світі, що не була обтяжена гіперінфляцією. Зрозуміло, що таке зростання руйнує економіку, як з боку споживання (мінімізація витрат та вільних грошей в економіці), так і з боку виробництва (збитковість та знищення підприємств та галузей, що використовують в якості головних ресурсів газ та електричний струм).

Якщо проаналізувати наукові публікації з цієї проблематики з початку 2000-х років, то в першу чергу там йшлося про підвищення витрат виробництва та низьку платіжну дисципліну населення. Зараз, представники відповідних міністерств, галузей та інші лобісти житлово-комунальних надприбутків не говорять про структуру витрат послуг, що надаються населенню, повністю ігноруючи вимоги суспільства та здорового глузду. Мотивування необхідності підвищення цін на житлово-комунальні послуги (далі – ЖКП) здійснюється відповідно до віртуальних величин, тенденцій і процесів, і є, в більшості випадків, викривленням фактів або їх маніпуляцією.

Проблеми в житлово-комунальному господарстві виступають результатом протиріччя ринкової економіки українського гатунку, в якій в повній мірі не діють економічні закони, а саме закон вартості. Він передбачає, що ціна робочої сили повинна включати в себе вартість витрат на її відтворення [1, с. 6]. Натомість заробітна плата працівників, що так чи інакше задіяні у створенні ЖКП, не дає змогу не те, що відтворювати робочу силу, а навіть сплачувати за ці самі послуги. Парадоксальна ситуація – наявність заборгованості по заробітній платі шахтарям, однієї з ланок, що забезпечує створення електроенергії, ціна якої є завищеною.

Відповідно до закону вартості – ціна реалізації товару полягає у відповідності витрат на виробництво товару його обмінному еквіваленту [2, с. 37]. При цьому структура витрат виробництва і надання ЖКП знаходиться у стані постійної трансформації, збагачуючись „новаціями”. Удосконалення методик калькулювання допоможе підвищити обґрунтованість тарифів на ЖКП. Зокрема сумніви викликає внесення до тарифу таких інших операційних витрат, як сумнівні борги, визнані штрафи, пені, неустойки, витрати на соціально-культурні заходи... [3, с. 75]. Останнім часом до таких складових відносять ще три групи елементів. По-перше, це витрати природних ресурсів на тимчасово-окупованих територіях та в Криму, отримувати плату за які немає жодних можливостей. По-друге, компенсація за системні прориви та аварії застарілої інфраструктури, яка не амортизується та не оновлюється. І, по-третє, за сучасних умов та активного застосування інформаційних важелів, головними стають витрати на формування суспільної думки щодо ціни, цінності та споживання цього товару населенням. До суб'єктів такої діяльності належать: представники відповідних міністерств, національних комісій, відомств, служб та структур, народні депутати різних рівнів, громадські активісти, „експертне” середовище, журналісти, прес-секретарі, публіцисти тощо [4]. Це робиться для стримування суспільного невдоволення, „промивання мізків” та продування кишень.

Одним зі способів інформаційного зловживання тарифною політикою є аргументація на кшталт „підняття тарифів до рівня ринкових” або „встановлення ринкових цін”. Значимим, що ринкова ціна формується внаслідок взаємодії попиту і пропозиції, через взаємоузгодження інтересів споживача і продавця. Споживач у системі ціноутворення ЖКП жодної участі не бере, оскільки галузь є тотально монополізованою. Ринкова система характеризується свободою економічних дій усіх економічних суб'єктів та великою кількістю незалежних один від одного продавців і покупців [5, с. 25]. Тому монополізація для ринкової системи є небажаною, навіть у сфері надання комунальних послуг, де суттєвим є ефект масштабу виробництва. І будь-які розповіді про те, що тарифи на комунальні послуги є ринковими – є чистим абсурдом і брехнею, оскільки ці послуги надають природні монополії, які не можуть бути ринковими за своєю економічною природою.

Також, ринкові ціни не може встановлювати державний контролюючий орган, в нашому випадку – це НКРЕКП, Кабмін, місцеві ради народних депутатів та їх виконавчі органи. Якщо має місце зовнішнє, урядове втручання – ціна є адміністративною, і ніяк не ринковою. Відтак, вона встановлюється необ'єктивно, без урахування реальних витрат виробництва (в даному випадку маємо їх суттєве завищення), потреб та платоспроможності споживача.

Основною причиною виникнення і збереження природних монополій відповідно до економічної теорії природного монополізму є наявність у певних галузях винятково високої віддачі від масштабу виробництва одним підприємством унаслідок визначених технологічних особливостей. Галузі природних монополій є великомасштабними і капіталомісткими, що потребує значного первісного капіталу для входження до них нових конкурентів [6, с. 58]. Таким галузям зазвичай надаються виключні державні привілеї. Але в обмін на це виключне право постачати електрику, воду або послуги автобусів у даній географічній області уряд зберігає за собою право регулювати дії таких монополій, щоб не допускати зловживання монополією владою, яку він надав [7, с. 479]. Натомість ми спостерігаємо постійне підвищення цін всупереч світовим тенденціям, здоровому глузду та деклараціям уряду. Відсутність орієнтації на соціальний чинник спричиняє неконтрольоване зростання цін на комунальні послуги [8, с. 74]. Починаючи з 2005 року індекс споживчих цін на послуги опалювання і гарячого водопостачання в середньому зростає щороку на понад 26 % [9].

Також інформаційне зловживання відбувається шляхом застосування риторики щодо необхідності сплати за природні ресурси України за цінами європейського ринку, маніпулюючи назвами таких міст як Роттердам, Дюссельдорф тощо. Специфікою функціонування світового ринку є те, що він орієнтується на найвищий рівень розвитку продуктивних сил і світова ціна, як правило, є вищою або нижчою, ніж рівень цін всередині країни або на локальному міжнародному ринку [2, с. 328]. Країни з адекватною державною економічною політикою, дійсно, виробляючи товари і послуги, у створенні яких вони мають абсолютні чи порівняльні переваги, збільшують експорт такої продукції, нагромаджують валютні надходження, стабілізують

платіжний баланс і валютний курс. Новітня історія України свідчить про нестримне бажання „правлячого” класу отримувати надприбутки саме за рахунок продажу громадянам внутрішньої продукції за зовнішніми цінами.

Незважаючи на розуміння монопольної сутності „ринку” ЖКП, постачальники обов’язкового товару не втрачають спроб переконання населення у наявності конкуренції в цих галузях. Так, наприклад, в Україні відбулась уявна зміна постачальника газу (на зміну облгазам нібито прийшов Нафтогаз), однак єдине, до чого це призвело – це чергове пониження населення, пов’язане з переоформленням, переукладанням договорів, вистоювання черг, зняття залишків на рахунках тощо. До підвищення якості послуг це не призвело, зміни ціни – теж. Змінилась лише назва компанії, її розрахунковий рахунок, і навіть приміщення, де відбувається оформлення – залишилось тим самим. Отже начебто відбулась конкурентна зміна, яка: 1) відбулась без будь-якого урахування думки споживачів; 2) не призвела до жодних позитивних зрушень у сфері надання послуг.

Відсутність адекватної амортизаційної та інвестиційно-модернізаційної політики житлово-комунальних підприємств може використовуватись для приховування корупції в сфері державних закупівель іншими суб’єктами. Приклад: покладання асфальту за завищеною вартістю і розрив трубопроводу, ремонт якого вимагає зняття цього асфальту та призводить до унеможливлення встановлення факту зловживання у сфері суспільних фінансів.

Закон попиту свідчить про зменшення обсягів споживання у разі підвищення ціни на товар/послугу. Він містить 4 обґрунтування, розглянемо 2 з них:

1. Ефект заміщення, прагнення замінити коштовний товар дешевшим. Враховуючи, що слід обирати між різними групами енергоносіїв, право на постачання яких належить в Україні виключно олігархам, така справа може призвести до поліпшення економічного стану певного домогосподарства та перерозподілу між окремими олігархічними угрупованнями. Для економіки в цілому перехід від централізованого опалення до індивідуального користі не принесе. Зменшенню надприбутків непродуктивного олігархічного прошарку може сприяти лише загальна відмова від ЖКП та перехід до реальних природних ресурсів (наприклад опалювання дровами).

2. Ефект доходу. Зниження ціни товару збільшує реальну купівельну спроможність доходу споживача, що дає змогу купити більше даного товару, ніж раніше. Проте, у сфері комунальних послуг діє олігархічно-адміністративний храровик, який неспроможний рухатись у напрямку зменшення, внаслідок азіатської моделі формування необмежених, виключно матеріальних потреб, у всіх осіб, що причетні до можливості отримання надприбутків.

На сьогодні послуги залишаються неякісними, тарифи непомірно високими, інвестиції в ЖКГ відсутні [1, с. 1]. Проаналізувавши економічний ефект в масштабах країни, встановлено, що економічно необґрунтовані доходи, які щомісячно отримують газо- та теплопостачальні підприємства України складають 300 млн. гривень в місяць [1, с. 14].

Враховуючи низьку еластичність попиту на ЖКП, споживач, відповідно до закону попиту, в разі підвищення ціни на ці послуги не може відповідно скорочувати обсяги придбання, а враховуючи те, що він не може відмовитись від споживання цього товару – це призводить до формування та збільшення заборгованості.

Як пишуть Л.А. Горошкова та В.П. Волков: „такі ЖК послуги, як теплопостачання і технічне обслуговування, надаються незалежно від бажання споживачів, тому по відношенню до них, на нашу думку, буде діяти парадокс Гіффена – при зростанні цін на них обсяг споживання не зменшиться” [11, С. 87]. Постійні стрибки у цінах на комунальні послуги призводять до неспроможності створення заощаджень і викачування вільних коштів та заощаджень населення через пілосос підвищення тарифів. Це суттєво скорочує сукупний попит і гальмує розвиток малого приватного бізнесу. Також, у відповідності до положень теорії Дж.М. Кейнса, втрачається частка інвестицій, на які може бути перетворена певна доля заощаджень населення, а відтак гальмується економічне зростання.

Підвищення ціни на опалення (до якого причетні органи місцевої влади) робить неможливим утримання більше ніж 2-кімнатних квартир. Трикімнатна квартира стає недозвільною розкішшю. Про це свідчить надмірна пропозиція багатоквартирного (більше 3 кімнат) житла на ринку нерухомості, з відповідним падінням ціни. Якщо така тенденція зберігатиметься й надалі – три-, та більше- кімнатні квартири зрівняються з ціною з одно- та двокімнатними квартирами, або навіть і будуть дешевшими за них, через надмірну вартість їх утримання.

У цьому міститься безпосередній демографічний аспект. Згідно з медичними дослідженнями, здоров’я населення не погіршується, якщо забезпеченість житлом складає не менше 28,5 кв. м загальної площі на 1 особу [12, с. 108]. Отже, або здоровий – або бідний (жебрак).

Як добре відомо, підвищення цін на товари, обов’язкові до сплати, при зниженні купівельної спроможності населення (в першу чергу внаслідок девальвації гривні) вимагають покриття різниці, тобто державної допомоги. Загальна сума субсидій, призначена для компенсації витрат сімей на оплату житлово-комунальних послуг у січні-лютому 2019 року складала 518 млн. грн., що на 47,1% або на 156,9 млн. грн. більше за аналогічний показник минулого року (показники наведено без урахування Криму та тимчасово окупованих територій). З початку поточного року субсидії призначено 549,1 тис. сімей, що складає 118% від тих, хто звернувся за ними, і в 1,7 рази вище за відповідний показник 2018 року. Середній розмір компенсації витрат на комунальні послуги на одне домогосподарство протягом року зменшився на 0,7% і складає 998,6 грн. І це при тому, що ціни зросли.

У лютому Кабмін України затвердив монетизацію субсидій з березня 2019 року. За перший день монетизовано (видано готівкою) 350 млн. грн. [9].

Цікавим способом перекласти відповідальність за підвищення тарифів, зокрема на газ (за явного погіршення його якості), є інформування населення щодо вимог про це з боку МВФ, який без цього відмовляється надавати позики. Це також є маніпуляцією, оскільки підвищення цін на газ вимагає збільшення субсидій, а значить державних витрат, а відтак і чергового розбалансування державного бюджету. Крім того, існує багато вірогідніших способів зменшення бюджетного дефіциту та отримання податкових надходжень до бюджету. В першу чергу – введення прогресивного оподаткування та ліквідація „дірок” в сфері митного контролю й контрабанди.

Чому існує потреба у кредитах МВФ? Через те, що погано працює економіка, зменшується платоспроможний попит... внаслідок зростання цін на ЖКП!

Розглянемо тепер існуючу проблему з боку пропозиції. В усьому світі сфера ЖКГ є привабливою для інвестицій, оскільки є „вічним бізнесом”, якого потребує суспільство [10, с. 69]. Закон пропозиції: між ціною на товар та обсягами його виробництва існує пряма залежність – збільшення ціни викликає збільшення обсягів виробництва і навпаки [5, с. 28]. Чи призводить постійне збільшення ціни до збільшення обсягів пропозиції в сфері ЖКГ – ні. Про це свідчить оцінка Прем'єр-міністра України діяльності НАК „Нафтогаз” України (про що вже зазначалось вище) щодо пасивності у сфері збільшення видобутку власного газу. Якщо мотивація керівництва НАК „Нафтогаз України” залишиться незмінною – то ми можемо побачити не те, що збільшення, а навіть зменшення видобутку власного газу.

Розглянемо загальні прийоми продажів, що застосовують до населення монополісти. Прийом створення штучного дефіциту [13, с. 101] – кілька разів були спроби того ж Нафтогазу створювати паніку, говорячи про обмеження постачань газу з РФ, хоча до цього взагалі йшлося про те, що газу з країни-агресора ми не отримуємо.

Другий „прийом – „з іншого міста”” [13, с. 102] застосовується відповідно до спроби завищення витрат на ЖКП. За оцінками багатьох експертів, формула оплати електроенергії „Роттердам+” застосовує хибну інформацію щодо закупівлі та транспортування вугілля для виробництва струму з Західної Європи, хоча насправді відбувається його придбання з тимчасово окупованих територій. Так само відбувається закупівля російського газу через фірми-„прокладки”, який декларується як газ, придбаний у європейських компаній.

Переважає більшість підприємств, що надають комунальні послуги є приватизованими, і такими, що належать дуже обмеженому колу осіб. Таким чином, кожне підвищення комунальних тарифів перерозподіляє доходи від приватного малого бізнесу, який виробляє товари першої необхідності, до кишень олігархів, які є власниками природних монополій у нашій державі. Таким чином відбувається руйнування ринкової економіки і формування економічної системи державного монополізму [15, с. 229].

Цікавим є те, що багато з цих олігархів прямо чи опосередковано фінансують північного агресора, отже складається враження, що населення України через ціни на комунальні послуги примушують фінансувати системні атаки на незалежність української держави [14, с. 51].

Борги від населення за наявними цінами є катастрофічними. Абсолютно зрозуміло, що подальше підвищення цін на природний газ цю проблему не врегулює, а лише поглибить і загострить.

Для чого відбувається нагромадження боргів – для формування балансового боргу постачальника ЖКП. Саме цей обсяг можна буде „витягнути” з держбюджету використовуючи парламент для „рятування” НАК „Нафтогаз України” – абсолютно непотрібної компанії, чорної діри бюджету України, в якій зникає добробут середньостатистичних громадян. Це є більш надійним, оскільки розраховувати на сплату підвищених тарифів населенням сподіватись не варто.

В окремих містах відбуваються спроби введення абонентської плати за користування газовою мережею, з метою збільшення надприбутків ще в рази, використовуючи надбання СРСР, не вклавши жодної копійки в амортизацію, не говорячи вже про модернізацію.

Жодне підвищення цін ніколи не ліквідувало проблему заборгованості – навпаки – воно приводила лише до її зростання. Отже, або хтось свідомо намагається збанкрутувати газову сферу – або нічого не розуміє взагалі. Швидше за все йдеться про можливість зловживання в бюджетній сфері, які викликані „необхідністю виділення коштів для порятунку стратегічно важливого підприємства та галузі”. Вважаємо, що саме таке формулювання (або подібне до нього) буде застосовано для перерозподілу державного кошту у потрібний бік.

Закон Паретто стверджує, що, чим вищі доходи отримує одна особа – тим менше отримує інша. При цьому перейти до групи більш забезпечених осіб значно простіше особі, яка вже досягла високого рівня доходів, ніж особі з низькими доходами; а простота цього переходу зростає пропорційно до кількості грошей, які вони мають в своєму розпорядженні [13, с. 130]. Отже, чим більше населення витрачає грошей на комунальні послуги – тим біднішим воно стає, і тим більше збагачуються власники та управлінці житлово-комунальних підприємств.

Цікаво, що цей розрив збільшується не лише за рахунок тіньових доходів, а й офіційних зарплат та премій. Існуюче законодавство дозволяє представникам певних компаній встановлювати зарплати та премії за власним бажанням, нічим при цьому не обмежуючись. Наслідком цього є уявне зростання середніх показників доходів у галузі та по країні – і тотальне реальне збідніння більшості населення. Це призводить до суцільного нівелювання середніх показників.

Власники та управлінці мають звичку на отриманні премії та гіперзарплати купувати іноземну валюту та виводити її за кордон. Це призводить до стрибків валютного курсу (зростання попиту на іноземні валютні ресурси за незмінності їх пропозиції), чергової девальвації гривні та погіршення життя населення України.

Обмеження доходів населення та неспроможність задоволення, в багатьох випадках, навіть первинних потреб унаслідок зростання цін на ЖКП та вродженої порядності багатьох мешканців нашої країни, що примушує їх сплачувати в першу чергу саме за ЖКП, унеможливує цивілізаційний рух населення, що полягає у зменшенні частки матеріальних потреб порівняно з нематеріальними.

Адміністративно-олігархічний тиск примушує громадян України споживати газ і нафту, сировинні ознаки 70-х років ХХ століття та четвертого технологічного укладу за завищеними цінами, з метою особистої психологічної, дедалі потужнішої деградації представників „керівного класу”. В той час, як світове постіндустріальне суспільство поступово відмовляється від газу та нафти, як головних забруднювачів довкілля.

В Україні має місце принципово новий тип економічних циклів – гіперкороткі „сезонні комунальні” цикли. Вони визначаються зміною погодних сезонів та інтенсивністю використання різних ЖКП, в першу чергу йдеться про енергоресурси, що використовуються для опалення. Криза такого циклу припадає на опалювальний сезон, коли витрати громадян дорівнюють їх доходам, або навіть перевищують їх, відповідно і кількість грошей в економіці скорочується до мінімуму і спрямовується до кишень олігархату, а пікова точка такого циклу співпадає з періодом мінімального витрачання грошей і, відповідно, спрямування грошей до приватного бізнесу.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок у даному напрямі. Постійне підвищення на комунальні послуги призводить до таких негативних наслідків:

- скорочення сукупного попиту, падіння ВВП через зменшення обсягів споживання продукції малого бізнесу, зростання дефіциту бюджету;
- зростання заборгованості в сфері комунальних послуг, яку „гаситимуть” через прямі виплати з державного бюджету, що також приводить до збільшення діри у бюджеті;
- збільшення розриву у доходах найбагатших і найбідніших громадян, спрямування частки доходів українських монополій на фінансування армії агресора (у тому разі, якщо власником компанії є представники Росії);
- руйнування ринкової економіки в Україні, підвищена загроза дефолту, постійні стрибки валютного курсу, що пов'язано зі скуповуванням та виведенням валюти за кордони України власниками природних монополій.

Єдиним виходом із ситуації, що склалась є націоналізація підприємств, що надають комунальні послуги, їх зовнішній аудит та створення народних наглядових рад та формування зрозумілих і економічно обґрунтованих цін [15, с. 232]. Необхідною є націоналізація майна осіб, що набули гіперстатків за рахунок контролю та/або управління монополіями чи монополізованими галузями та повернення збитків населенню і суб'єктам малого бізнесу, що постраждали внаслідок свавілля в сфері ціноутворення ЖКП. Це створить пришвидшення для розвитку бізнесу, через збільшення можливостей як у виробництві, так і у споживанні; призведе до реального поповнення бюджету.

Для посилення суспільного контролю та виявлення реальних, а не прихованих монополій, доцільно підвищувати рівень інформатизації населення та поглиблювати знання студентів вищих закладів освіти у таких навчальних дисциплінах як „мікроекономіка”, „державне регулювання економіки”, „національна економіка”. Дуже важливим є суспільний контроль за діяльністю Антимонопольного комітету України, його системне звітування.

Подальшими дослідженнями у зазначеному напрямі може бути розрахунок коефіцієнта Джині та побудова кривої Лоренца для визначення номінальних (без урахування тінювих доходів) темпів розшарування населення на основі гіперболізації окладів керівництва природних монополій в Україні.

Література.

1. Мельник І. Г. Реформування житлово-комунального господарства та регулювання цін і тарифів на житлово-комунальні послуги населенню : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата екон. наук : спец. 08.02.03 „Організація управління, планування і регулювання економікою” / І. Г. Мельник. – Дніпропетровськ, 2005. – 22 с.
2. Яковенко Р. В. Національна економіка : навч. посіб. / Роман Яковенко. – [2-ге вид., випр.]. – Кіровоград : „КОД”, 2010. – 548 с. : іл.
3. Гура Н. О. Схема формування тарифів на житлово-комунальні послуги / Н. О. Гура // Фінанси України. – 2007. – № 4. – С. 69-76.
4. Яковенко Р. В. Інформація в системі державного управління як ціновий фактор / Р. В. Яковенко, В. В. Зайченко // Ефективна економіка. – К., 2019. – № 2. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6901>. – Назва з титул. екрана. – Дата перегляду : 1.03.2019.
5. Яковенко Р. В. Основи теорії економіки для технічних спеціальностей : навч. посіб. / Роман Яковенко. – Кіровоград : „Поліграф-Сервіс”, 2009. – 120 с. : іл.
6. Апостолок О. Реалії та перспективи розвитку конкурентного середовища на ринку житлово-комунальних послуг / Оксана Апостолок // Галицький економічний вісник – Тернопіль : ТНТУ, 2014. – Том 46. – № 3. – С. 53-60.
7. Макконнелл К. Р. Економікс : принципи, проблеми и политика / К. Р. Макконнелл, С. Л. Брю. – К. : ХаГар, 2000. – 785 с. : табл., граф.

8. Бражнікова Л. Ціновий чинник економічної поведінки виробників житлово-комунальних послуг / Л. Бражнікова // Галицький економічний вісник. – 2012. – № 3 (36). – С. 66-75.
9. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.
10. Запатріна І. В. Тарифна політика як критичний фактор розвитку житлово-комунальної сфери / І. В. Запатріна, Т. П. Лебеда // Економіка України. – 2013. – № 3 (616). – С. 66-76.
11. Горошкова Л. А. Якість житлово-комунальних послуг як складова системи соціальної відповідальності підприємств галузі / Л. А. Горошкова, В. П. Волков // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка. – 2014. – Вип. 3 (44). – С. 86-90.
12. Яковенко Р. В. Відтворення людського потенціалу в умовах трансформаційної економіки : дис. ... кандидата екон. наук : 08.00.01 / Яковенко Роман Валерійович, К., 2011. – 213 с.
13. Яковенко Р. В. Технології продажу товарів / Роман Яковенко. – Кіровоград : Антураж А, 2003. – 212 с.
14. Яковенко Р. В. Використання досягнень Дж.М. Кейнса для зміцнення сучасної України / Р. В. Яковенко, А. О. Головатий // Матеріали за 12-а міжнародна научна практична конференція [„Настоящи изследвания и развитие – 2016”]. (Софія, Болгарія, 15-22 січня 2016 р.). – Софія : „Бял ГРАД-БГ” ООД, 2016. – Том 3 : Економика. Държавна администрация. – С. 50–52.
15. Яковенко Р. В. Цінова політика природних монополій як джерело економічної небезпеки в Україні / Р. В. Яковенко, Д. В. Яковенко // Оподаткування та економічна безпека держави в епоху діджиталізації : збірник матеріалів науково-практичного круглого столу, 23 лютого 2018 р., м. Ірпінь. – Ірпінь : Університет ДФС України, 2018. – С. 229–232.

References.

1. Mel'nyk, I.H. (2005), “Reforming housing and communal services and regulating prices and tariffs for housing and communal services for the population”, Ph.D. Thesis, Organization of management, planning and regulation of the economy, Dnipropetrovsk National University, Dnipropetrovsk, Ukraine.
2. Yakovenko, R.V. (2010), *Natsional'na ekonomika* [National economy], 2nd ed, KOD, Kirovohrad, Ukraine.
3. Hura, N.O. (2007), “Scheme of formation of tariffs for housing and communal services”, *Finansy Ukrainy*, vol. 4, pp. 69–76.
4. Yakovenko, R.V. and Zaychenko, V.V. (2019), “Information in the system of public administration as a price factor”, *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 2, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6901> (Accessed 27 Mar 2019). DOI: [10.32702/2307-2105-2019.2.51](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.2.51).
5. Yakovenko, R.V. (2009), *Osnovy teorii ekonomiky dlia tekhnichnykh spetsial'nostej* [Bases of economics for technical specialties], Polihraf-Servis, Kirovohrad, Ukraine.
6. Apostoliuk, O. (2014), “Realities and prospects of development of competitive environment in the market of housing and communal services”, *Halyts'kyj ekonomichnyj visnyk*, vol. 46, pp. 53–60.
7. Makkonnell, K.R. and Briu, S.L. (2000), *Ekonomyks: pryntsypy, problemy y polityka* [Economics: Principles, Problems and Policies], KhaHar, Kyiv, Ukraine.
8. Brazhnikova, L. (2012), “Price factor of economic behavior of producers of housing and communal services”, *Halyts'kyj ekonomichnyj visnyk*, vol. 3 (36), pp. 66–75.
9. Official site of the State Statistics Committee of Ukraine, available at: www.ukrstat.gov.ua (Accessed 30 March 2019).
10. Zapatrina, I.V. and Lebeda, T.P. (2013), “Tariff policy as a critical factor in the development of housing and communal services”, *Ekonomika Ukrainy*, vol. 3 (616), pp. 66–76.
11. Horoshkova, L.A. and Volkov, V.P. (2013), “The quality of housing and communal services as a component of the system of social responsibility of enterprises in the industry”, *Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho universytetu. Seriya Ekonomika*, vol. 3 (44), pp. 86–90.
12. Yakovenko, R.V. (2011), “Reproduction of human potential in a transformational economy”, Abstract of Ph.D. dissertation, Economic Theory and History of Economic Thought, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine.
13. Yakovenko, R.V. (2003), *Tekhnolohii prodazhu tovariv* [Technologies of Sale of Commodities], Anturazh A, Kirovohrad, Ukraine.
14. Yakovenko, R.V. and Holovatyj, A.O. (2016), “Using the achievements of J.M. Keynes to strengthen modern Ukraine”, *Materiyaly 12-j mezhdunarodnoj nauchno-praktycheskoj konferentsyy* [Materials of the 12th international scientific-practical conference], Nastoiashche ysledovanya y razvytye – 2016 [Real research and development – 2016], “Bial HRAD-BH” OOD, Sofia, Bulgaria, pp. 50–52.
15. Yakovenko, R.V. and Yakovenko, D.V. (2016), “Price policy of natural monopolies as a source of economic insecurity in Ukraine”, *Zbirnyk materialiv naukovo-praktychnoho kruhloho stolu* [A collection of materials for the scientific and practical round table], Opodatkuvannia ta ekonomichna bezpeka derzhavy v epokhu didzhytalizatsii [Taxation and economic security of the state in the era of digitalization], University of DFS of Ukraine, Irpin, Ukraine, pp. 229–232.